

Bogusław CZECHOWICZ, *Böhmische Erbfolge und Breslau in den Jahren 1348-1361. Kunst und Geschichte auf Wegen und Holzwegen der Historiographie*, Pavel Mervart, Červený Kostelec 2013
277 s., ISBN 978-80-7465-089-5

Polský historik umění Bogusław Czechowicz se dlouhodobě věnuje kladským a slezským dějinám 14.–16. století a vedle umění s oblibou vstupuje i na pole historie, historické kartografie a umělecké topografie. Vedle řady polsky vydaných publikací je autorem knih *Dvě centra v Koruně* (viz SMB 3, 2011, s. 330–331) a *Kladské dějepiscetví v Polsku po druhé světové válce* (jde o výsledky jeho spolupráce s Univerzitou Hradec Králové), a také příspěvku do německojazyčného souboru studií věnovaného zejména vizuální komunikaci ve Slezsku v době vlády Karla IV. V úvodní kapitole autor předkládá historiografický přehled zájmu tří národních historiografií o lucemburskou angažovanost ve Slezsku v padesátých až sedmdesátých letech 14. století, kdy podle jeho slov vrcholila „ideologická ofenzíva Lucemburků“. Chronologicky vystavěný přehled sahá od pozdně středověkých pramenů přes díla humanistických dějepisců až po „současnost“, za niž lze považovat dobu původního odezdání rukopisu do tisku, tedy přibližně rok 2011. Souhrn tak pomíjí syntézu slezských dějin vzniklou na opavském univerzitním pracovišti krátce poté i výstupy související s výročí narození Karla IV., které tematizovaly různé aspekty lucemburské dynastické politiky. V přehledu místy zatíženém představováním rozsáhlých výpisků Czechowicz dospívá k očekávatelnému závěru, že polská historiografie tradičně věnovala více pozornosti slezským knížatům než městu Vratislavi, ke kterému se upíná hlavní autorův zájem, kdežto česká historiografie zůstávala po desetiletí bohemocentrická (u autora doslova „pragocentrická“). Posun v nahlížení na vrcholně středověké umění pak Czechowicz spojuje až s polovinou devadesátých let 20. století, kdy se v polském dějepisu umění objevilo několik prací reflektujících vliv lucemburského dvora na vratislavské prostředí.

Ke koncepci úvodní kapitoly lze vznést dvě kritické připomínky. Chronologické řazení příspěvků českého, německého i polského dějepiscetví vzbuzuje dojem, jako by všechny tři národní historiografie vstupovaly do permanentního dialogu a vzájemně na sebe reagovaly. Zejména v období od konce druhé světové války až po začátek devadesátých let tomu tak ale nebylo

a klíčové diskuse se zpravidla odvíjely paralelně, v národních rámcích. Tím není řečeno, že by čas od času nedocházelo k jejich překročení, daleko přínosnějším by ale bylo sledovat, jaká témata se nastolovala v národních historiografiích a jak se výsledky těchto domácích diskusí promítaly do obnoveného dialogu na prahu devadesátých let. Nemluvě už o skutečnosti, že kontakty polské a německé historické vědy se ve srovnání s tou českou odvíjely na kvalitativně jiné úrovni. Pominutím tohoto přístupu se tak například z centra autorovy pozornosti vytrácí důležité téma německé historiografie, totiž „přináležitost“ středověkého Slezska k Říši, které přirozeně ovlivňovalo i interpretace zachovaných uměleckých děl. Zarážející je i pominutí monografie Andrease Rùthera *Region und Identität. Schlesien und das Reich im späten Mittelalter*, řazené mezi klíčová díla nové vlny německého zájmu o slezské dějiny.

S otázkou dialogu národních historiografií souvisí i druhá kritická poznámka k úvodní (historiografické) kapitole knihy. Týká se nedostatečné reflexe konferenčních bienále k tzv. vedlejšími zemím Koruny české zahájených v roce 2002, které vytvořily dlouhotrvající platformu právě k tomuto dialogu. Dílčí příspěvky z konferenčních sborníků Czechowicz zohledňuje, ale výraznější reflexi posunu v interpretačních vzorcích národních historiografií spojovanou právě s tímto konferenčním cyklem jeho kniha nenabízí.

Po historiografickém úvodu předkládá Czechowicz čtenáři tři sondy. První dvě se věnují symbolickému upevňování vlády českých panovníků ve Vratislavském, resp. ve Svídnickém a Javorském knížectví po polovině 14. století; v třetím oddílu nabízí úvahy o typu majestátní pečeti Karla IV. vztahené k roli Vratislavi v jeho panovnícko-dynastickém konceptu. Zastávím se nejprve u prvních dvou. Už ve svých předchozích dílech Czechowicz nabídl teze, ke kterým se zde opět vrací. První je nesporně zajímavá myšlenka dlouhotrvajícího soupeření břežsko-lehnických Piastovců s lucemburskou dynastií rámovaná převzetím Vratislavského knížectví do přímé správy Jana Lucemburského po smrti posledního ze zdejších knížat v roce 1335 a pominutím dědických nároků právě této příbuzenské linie, opětovným upevněním pozice břežských Piastovců v éře Ludvíka I. Břežského a posléze dosazením Václava Lehnického na vratislavský biskupský stolec proti vůli českého krále Václava IV., který měl s tímto obročím jiné záměry. Soupeření na politickém poli se podle Czechowicze přenášelo i do roviny symbolické komunikace zasahující veřejný prostor Vratislavi a přiléhajícího Tumského ostrova s katedrálou. Interpretace „umělecké ofenzívy“ se

soustředí především na její doklady na půdě Vratislavi, označované autorem bezproblémově jako „hlavní město“ Slezska, což vzhledem k politické roztržičnosti celého teritoria v polovině 14. století není úplně vhodné pojmenování, jakkoli byla Vratislav jistě nejvýznamnějším slezským městem. Ještě problematičtější se mi ale jeví užívaný termín „Karlstadt“ pro rozšířenou část Vratislavi vyměřenou v druhé třetině 14. století mezi původní a rozšířenou městskou hradbou. Ve svých starších pracích vede autor ideovou linii mezi vznikem tohoto prostoru a Novým Městem pražským. Tento „Karlstadt“ měl být předobrazem, úspěšnou zkouškou budoucího rozšíření Prahy. „Karlstadt“ je tak pro Czechowicze vyjádřením pozornosti a péče, jakou Karel IV. oderské metropoli věnoval. V řadě ohledů lze s touto tezí souhlasit. Vratislavské knížectví, potažmo Slezsko se stalo podobně jako Moravské markrabství teritoriem prvních vládařských kroků mladého krále na půdě budoucích korunních zemí. Problém zde spatřuji (opět) ve zkratkovitosti používání pojmu, který nemá oporu v soudobých pramenech a navzdory jeho častému využívání autorem nebyl přijat ani uměleckohistorickou obcí. Německému čtenáři je přitom předkládán jako zavedený. Czechowicz kupí argumenty a teze podporující představenou ideu soupeření mezi břežsko-lehnickými knížaty a Lucemburky (např. počet věží přestavovaného císařského hradu ve Vratislavi nesměl být menší než počet věží lehnické rezidence Piastovců), aniž by zohlednil, že slezští Piastovci byli opakovaně konfrontováni se splendorem lucemburského dvora rovněž v kulisách pražské rezidence nebo i na říšských panovníkových cestách. Tímto přitom nijak nezpochybňují, že by symbolická komunikace netvořila jeden z důležitých nástrojů legitimizace panovnické moci a Karel IV. a také jeho nejbližší dvořané nedokázali s tímto nástrojem obratně zacházet.

V další kapitole se Czechowicz zabývá právě těmito projevy upevňování dynastické legitimacy na půdě Svidnického a Javorského knížectví, která se do rukou Lucemburků dostala díky sňatku Karla IV. s neteří posledního z knížat – Bolka II. Malého. Vedle námětů na tympanonech a dalších architektonických prvcích vstupovala podle autora do hry i enigmatická znázornění Madony na lvu pronikající v této době do středoevropského umění. Poslední kapitolu věnovanou interpretaci majestátní pečeti Karla IV. užívané v polovině padesátých let 14. století uvedl Czechowicz podtitulem „mezi pochybnostmi a smělou hypotézou“. Právě v této kapitole došel ve své snaze o neotřelou interpretaci projevů Karlovy politické komunikace nejdále, současně se však nejvíce vzdálil současným interpretačním paradigmatům a podle mého

názoru i pramenům. Pod císařským trůnem se na typáři císařské pečeti objevilo zobrazení malého písmena W. S tím se můžeme setkat i na některých dalších typářích (např. udělení pražskému vysokému učení), kde bývá označováno za iniciálu jména svatého Václava. Czechowicz ale W spojuje s Vratislaví a považuje je za výraz úsilí Karla IV., postrádajícího v té době mužského potomka, o prosazení dědičnosti trůnu ve prospěch moravských Lucemburků, dědičnosti, jejímž garantem se měla stát právě slezská Vratislav. Argumenty pro tuto tezi hledá autor v politické aktivitě císaře vůči slezským knížatům, kteří se v řadě zlistiněných aktů zavázali složit lenní přísahu moravskému markraběti Janu Jindřichovi, pokud by Karel IV. zemřel bez mužských potomků. Tato jednání se odehrávala na půdě slezské metropole, což má být další z podpůrných argumentů. Pojem „hlavní město Slezska“, který se v této kapitole opět dostává na scénu, získává nečekaný význam. Měla to být Vratislav, jež se měla stát garantem dědičnosti v rámci lucemburského rodu, a to i proto, že česká šlechta odmítala nástupnictví lucemburské sekundogenitury bezpodmínečně přijmout a za svůj souhlas si vynutila odvolání *Maiestas Carolina*. Tím se Vratislav stávala prvořadým aktérem císařových dynastických plánů, a dokladem této role má být litera W na Karlově majestátní pečetě. S narozením syna Václava však Karel IV. uvedenou politickou linii opustil.

Teze Bogusława Czechowicze často vyvolávají diskusi či nesouhlasné reakce, a to nejen proto, že záměrně vybočují z ustálených interpretačních schémat. Právě jako diskusní by měly být i přijímány, což platí i o představené knize.

MARTIN ČAPSKÝ

Všemu světu na útěchu. Sochařství a malířství na Chomutovsku a Kadaňsku 1350–1590. Katalog dlouhodobé expozice Oblastního muzea v Chomutově, edd. Helena DÁŇOVÁ – Renáta GUBÍKOVÁ, Oblastní muzeum v Chomutově, Chomutov 2014

351 s., ISBN 978-80-87898-07-9

Na podzim roku 2013 otevřelo Oblastní muzeum v Chomutově novou podobu expozice středověkého a raně novověkého umění *Všemu světu na útěchu*, k níž zpracovalo reprezentativní stejnojmenný katalog. Titul citující verš z písně *Zdráva, Božie matko* ze 14. století sympaticky spojuje umění